

**BEMAGTIGING VAN ENKELOUERKINDERS
IN HULLE LAAT MIDDELKINDERJARE IN 'N
MIDDESTAD KONTEKS DEUR GESTALTGROEPWERK**

deur

Carla Marika Winter

Voorgelê ter vervulling van 'n deel van die vereistes vir die graad

Doctor Philosophiae in Maatskaplike Werk

in die

Fakulteit Geesteswetenskappe

Universiteit van Pretoria

Pretoria

PROMOTOR: PROF DR M.S.E. DU PREEZ

Mei 2003

DANKBETUIGINGS

Ek wil graag my opregte dank uitspreek teenoor die volgende persone wat die suksesvolle uitvoering en voltooiing van die studie moontlik gemaak het:

- **My Hemelse Vader, wat die totale uitvoering van hierdie navorsingstudie vir my moontlik gemaak het.**
- My ouers, vir hulle konstante ondersteuning en aanmoediging gedurende my totale akademiese loopbaan.
- Prof. M.S.E. du Preez, my studieleier, vir haar professionele leiding en ondersteuning met hierdie navorsingstudie.
- Mev. I. Karam en mev. R. Badenhorst, onderskeidelik my medeterapeute tydens die uitvoering van die voor- en hoofondersoek van die navorsingsprojek, vir hulle ondersteuning en insette.
- Die Middestad Trauma Terapiesentrum, wat die praktiese uitvoering van die studie moontlik gemaak het.
- Die hoof en onderwysers van die betrokke laerskool waar die studie uitgevoer is, vir hulle ondersteuning.
- My kollegas van die Departement Maatskaplike Werk, Universiteit van Pretoria, vir hulle ondersteuning en waardevolle insette.
- Die Gauteng Departement van Onderwys, wat hulle toestemming vir hierdie navorsingsprojek verleen het.
- Mev. E. Mouwer en mnr. S. Millard van die afdeling rekenaarondersteuning van die Universiteit van Pretoria, vir hulle ondersteuning met die statistiese verwerking van die data.
- Die Universiteit van Pretoria, vir 'n beurs wat hierdie studie moontlik gemaak het.
- Al die kinderrespondente en hulle enkelouers, vir hulle deelname aan hierdie studie.

**Hierdie studie word opgedra aan al die enkelouerkinders in 'n
middestad konteks en hulle enkelouers**

OPSOMMING

BEMAGTIGING VAN ENKELOUERKINDERS IN HULLE LAAT MIDDELKINDERJARE IN 'N MIDDESTAD KONTEKS DEUR GESTALTGROEPWERK

deur

Carla Marika Winter

Promotor: Prof. Dr. M.S.E. du Preez
Departement Maatskaplike Werk
Universiteit van Pretoria

Graad: Doctor Philosophiae

Die enkelouergesin in 'n middestad konteks word met 'n problematiese lewensituasie gekonfronteer. Die eise wat deur sowel enkelouerskap as die verblyf in 'n middestadomgewing, meegebring word, lei dikwels tot ontoepaslike ouerskap. Die enkelouerkind word gevolglik dikwels veral op emosionele en sosiale vlak ontwig. In baie gevalle word hierdie ontwigting op ontoepaslike wyses deur die kind hanteer. Die enkelouergesin het 'n behoefte aan hulpbronne in die gemeenskap ten einde die volgehoue emosionele, sosiale, psigiese en fisiese welstand van sy afsonderlike lede te verseker. Inskakeling by gestaltgroepwerk kan reeds as so 'n belangrike hulpbron vir die kind in die enkelouergesin, beskou word. Deur hierdie navorsingstudie is daar ondersoek ingestel na die bruikbaarheid van 'n gestaltgroepwerkprogram in die bemagtiging van die kind in die enkelouergesin tot die hantering van die negatiewe belevinge van die enkelouersituasie soos skuldgevoelens, woede, verwarring, vrees, beleving van ontoereikendheid, beleving van verlies, en smart en depressie. Gestaltgroepwerk bied aan die kind die geleentheid om gevoelens en belevinge van die enkelouersituasie binne groepverband te deel en ondersteuning van die terapeute en ander groeplede te ontvang.

Die kind se innerlike self word deur hierdie proses versterk en die kind word bemagtig tot selfondersteuning.

‘n Volledige en verfynde gestaltgroepwerkprogram is vanuit die bevindinge van ‘n literatuurstudie en empiriese studie ontwikkel en geëvalueer. Tydens die empiriese studie is die proses van intervensienavorsing gevolg. Data is van sewe enkelouerkinders in hulle laat middelkinderjare in ‘n middestad konteks, en hulle enkelouers bekom. Die gekombineerde kwantitatiewe-kwalitatiewe benadering is volgens die dominante-minder-dominante model van Creswell, vir hierdie doel benut. Die enkelsisteemontwerp is benut om die effektiwiteit van die program te toets. Die kwantitatiewe bevindinge is met behulp van selfontwerpte vraelyste vir die kinderrespondente en hulle enkelouers voor en na die gestaltgroepwerkprogram, bekom. Die kwalitatiewe bevindinge is hoofsaaklik met behulp van ongestruktureerde waarneming tydens die gestaltgroepwerksessies ingesamel.

Na aanleiding van die integrering van die kwantitatiewe en kwalitatiewe bevindinge, kan die gevolgtrekking gemaak word dat die gestaltgroepwerkprogram wel ‘n verbetering ten opsigte van die kinderrespondente se emosionele en sosiale vlakke van funksionering en hulle toepaslike hantering van gevoelens, teweeggebring het. Die bevindinge dui daarop dat die ontwikkelde gestaltgroepwerkprogram met vrymoedigheid met enkelouerkinders in hulle laat middelkinderjare in ‘n middestad konteks, geïmplementeer kan word.

Verdere navorsing oor die ontwikkeling en evaluering van ‘n gestaltgroepwerkprogram wat spesifiek vir die enkelouers aangebied word, ten einde hulle te begelei en te ondersteun in die hantering van hulle belewinge van die enkelouersituasie, word sterk aanbeveel.

SUMMARY

EMPOWERMENT OF SINGLE PARENT CHILDREN IN THEIR LATE MIDDLE CHILDHOOD YEARS IN AN INNER CITY CONTEXT THROUGH GESTALT GROUP WORK

by

Carla Marika Winter

Promoter: Prof. Dr. M.S.E. du Preez
Department of Social Work
University of Pretoria

Degree: Doctor Philosophiae

The single parent family in an inner city context is confronted with a problematic life situation. The demands, which are brought about by single parenthood as well as residence in an inner city environment, often lead to inappropriate parenting. The single parent child is often disrupted on an emotional and social level as a result. In many cases the child handles this disruption inappropriately. The single parent family has a need for resources in the community in order to ensure the continuous emotional, social, psychic and physical well being of its separate members. Involvement in gestalt group work can already be regarded as such an important resource available to the single parent child. Through this research study an investigation was made into the efficiency of a gestalt group work programme in the empowerment of the single parent child to handle the negative experiences of the single parent situation, such as feelings of guilt, anger, confusion, fear, inadequacy, loss, and sorrow and depression. Gestalt group work offers an opportunity to the child to share feelings and experiences regarding the single parent situation within the group context and to receive support from the therapists and other

group members. This process strengthens the child's inner self and the child is empowered to self-support.

A complete and refined gestalt group work programme was developed and evaluated from the findings of a literature study and empirical study. The process of intervention research was followed during the empirical study. Data was obtained from seven single parent children in their late middle childhood years in an inner city context and their single parents. The combined quantitative-qualitative approach was used for this purpose according to the dominant-less-dominant model of Creswell. The single-systems design was used to test the effectiveness of the programme. The quantitative findings were obtained by self-developed questionnaires for the child respondents and their single parents, before and after the gestalt group work programme. The qualitative findings were obtained by unstructured observation during the gestalt group work sessions.

According to the integration of the quantitative and qualitative findings, the conclusion can be made that the gestalt group work programme brought about an improvement in the child respondents' emotional and social levels of functioning and their appropriate handling of feelings. The findings obtained, suggest that the developed gestalt group work programme can be implemented with confidence with single parent children in their late middle childhood years in an inner city context.

Further research on the development and evaluation of a gestalt group work programme, specifically presented to the single parents, in order to guide and support them in the handling of their experiences of the single parent situation, is strongly suggested.

SLEUTELTERME

Spel terapie

Gestalt terapie

Gestalt spel terapie

Gestalt groep werk

Laat middel kinder jare

Enkel ouergesin

Kind in 'n middestad konteks

Gestalt groep werk proses

Groep werk proses

Gestalt groep werk program

KEYWORDS

Play therapy

Gestalt therapy

Gestalt play therapy

Gestalt group work

Late middle childhood years

Single parent family

Child in an inner city context

Gestalt group work process

Group work process

Gestalt group work programme

INHOUDSOPGAWE

INHOUD

BLADSY

HOOFSTUK 1: ALGEMENE INLEIDING

1.1 Inleiding	1
1.2 Motivering vir die keuse van die onderwerp	2
1.3 Probleemformulering	4
1.4 Doelstelling en doelwitte	5
1.4.1 Doelstelling	6
1.4.2 Doelwitte	6
1.5 Hipotese vir die studie	6
1.6 Navorsingsbenadering	7
1.7 Soort navorsing	7
1.8 Navorsingsontwerp	9
1.9 Navorsingsprosedure en werkswyse	10
1.9.1 Formulering van die probleem	10
1.9.2 Hersiening van die literatuur	11
1.9.3 Ontwikkeling van doelstellings en doelwitte	11
1.9.4 Ontwikkeling van hipoteses	11
1.9.5 Ontwikkeling van die ontwerp	11
1.9.6 Definiëring van die afhanklike veranderlike	11
1.9.7 Definiëring van die onafhanklike veranderlike	12
1.9.8 Bepaling van struikelblokke	12
1.9.9 Basislynfase	13
1.9.10 Intervensiefase	13
1.9.11 Analisering van die data	13
1.9.12 Rapportering van die bevindinge	14
1.10 Voorondersoek	15
1.10.1 Literatuurstudie	15

INHOUD**BLADSY**

1.10.2 Konsultasie met kundiges	17
1.10.3 Uitvoerbaarheid van die ondersoek	18
1.10.4 Toetsing van die vraelys	18
1.11 Omskrywing van universum, afbakening van steekproef en wyse van steekproefneming	22
1.12 Etiese aspekte	23
1.12.1 Skade aan eksperimentele subjekte en/of respondente	23
1.12.2 Ingeligte toestemming	24
1.12.3 Inbreuk op privaatheid	24
1.12.4 Aksies en bevoegdheid van navorsers	24
1.12.5 Samewerking met medewerkers	25
1.12.6 Beskikbaarstelling of publikasie van die bevindinge	25
1.12.7 Herstel van subjekte of respondente	26
1.13 Leemtes van die studie	26
1.14 Definisies van hoofkonsepte	28
1.14.1 Speltherapie	28
1.14.2 Gestaltterapie	28
1.14.3 Gestaltgroepwerk	29
1.14.4 Middelkinderjare en laat middelkinderjare	29
1.14.5 Enkelouergesin	30
1.14.6 Kind in 'n middestad konteks	30
1.15 Indeling van navorsingsverslag	31
1.16 Samevatting	32

**HOOFSTUK 2: DIE INVLOED VAN ENKELOUERSKAP
OP DIE KIND IN DIE LAAT MIDDELKINDERJARE
EN TERAPEUTIESE INTERVENSIE MET DIE KIND
IN DIE ENKELOUERGESIN**

2.1 Inleiding	34
---------------	----

INHOUD**BLADSY**

2.2 Die emosionele en sosiale ontwikkeling van die kind in die laat middelkinderjare	35
2.2.1 Emosionele ontwikkeling in die laat middelkinderjare	35
2.2.2 Sosiale ontwikkeling van die kind in die laat middelkinderjare	36
2.3 Die invloed van enkelouerskap op die kind in die laat middelkinderjare	39
2.3.1 Algemene problematiek van die enkelouergesin	39
2.3.2 Die invloed van enkelouerskap op die kind	41
2.4 Die enkelouerkind in 'n middestad konteks	43
2.5 Terapeutiese intervensie vir die hantering van die kind se belevinge in die enkelouergesin	45
2.5.1 Terapeutiese intervensie in die algemeen	45
2.5.2 Terapeutiese intervensie binne groepverband	48
2.6 Samevatting	49

HOOFSTUK 3: GESTALTSPELTERAPIE EN GESTALTGROEPWERK

3.1 Inleiding	50
3.2 Speltherapie	50
3.3 Gestaltterapie	52
3.3.1 Veronderstellings van die gestaltbenadering	53
3.3.2 Gestaltverwante konsepte	54
3.3.2.1 Figuur en grond	54
3.3.2.2 Balans	55
3.3.2.3 Bewustheid	56
3.3.2.4 Onvoltooidheid	57
3.3.2.5 Teenwoordigheidsgesentreerdheid	58
3.3.2.6 Verantwoordelik vir self	58
3.3.2.7 Kontak	59

INHOUD**BLADSY**

3.4 Gestaltspelterapie met die kind in die laat middelkinderjare	59
3.5 Gestaltgroepwerk	61
3.5.1 Groepselterapie	61
3.5.2 Teoretiese konsepte onderliggend aan gestaltgroepwerk met kinders	62
3.5.2.1 Die “I/Thou”-verhouding	62
3.5.2.2 Kontak	62
3.5.2.3 Kontakgrensversteurings	63
3.5.2.4 Weerstand	64
3.5.2.5 Bewustheid en ervaring	64
3.5.3 Gestaltgroepwerkmodelle	65
3.5.3.1 Een-tot-een groepmodel	65
3.5.3.2 Groepsdinamikamodel	65
3.5.4 Die oorhoofse gestaltgroepwerkproses	66
3.5.4.1 Groepsamestelling	66
3.5.4.2 Fases van groeipontwikkeling en verbandhoudende kontakgrensversteurings	68
3.5.5 Die groepwerkproses tydens een groepwerksessie	70
3.5.6 Tegnieke in gestaltgroepwerk	71
3.5.6.1 Taaloefeninge	71
3.5.6.2 Nie-verbale taal	72
3.5.6.3 Eksperimente met dialoog	72
3.5.6.4 Fantasiebenaderings	73
3.5.6.5 Die oordrywingsoefening	73
3.5.6.6 Droomwerk	74
3.5.7 Die hantering van die kind se belewinge in die enkelouergesin	74
3.5.7.1 Die terapeutiese proses	74
3.5.7.2 Die hantering van die enkelouerkind se belewinge tydens gestaltgroepwerk	76

INHOUD**BLADSY**

3.6 Die proses van verandering by die kind	77
3.7 Samevatting	80

HOOFSTUK 4: EMPIRIESE STUDIE: DEEL I

4.1 Inleiding	81
4.2 Die navorsingsproses	82
4.2.1 Keuse van die onderwerp en probleemformulering	82
4.2.2 Die doel van die studie	83
4.2.3 Hipoteseformulering	83
4.2.4 Voorondersoek	83
4.2.5 Navorsingsbenadering, soort navorsing, navorsingsontwerp en prosedure	84
4.2.6 Universum, afbakening van steekproef en steekproefneming	87
4.2.7 Literatuurstudie	87
4.2.8 Data-insameling	87
4.2.8.1 Vraelys vir kinders	87
4.2.8.2 Vraelys vir ouers	88
4.2.9 Analisering en interpretering van die data	88
4.3 Die empiriese ondersoek vanuit die kwantitatiewe benadering	89
4.3.1 Biografiese besonderhede van die kinderrespondente	89
4.3.1.1 Ouderdom en geslag van kinderrespondente	89
4.3.1.2 Toesig en beheer	90
4.3.1.3 Ander inwoners by enkelouergesin	90
4.3.2 Biografiese besonderhede van ouerrespondente	91
4.3.2.1 Ouderdomsverspreiding van enkelouer	91
4.3.2.2 Geslag van enkelouer	91

INHOUD**BLADSY**

4.3.2.3 Beroep van enkelouer	92
4.3.2.4 Tydperk van enkelouerskap	92
4.3.2.5 Oorsaak van skeiding	93
4.3.3 Verhouding van kind met ma	94
4.3.3.1 Hoe dit vir kind is om by ma te wees voor en na gestaltgroepwerkprogram	94
4.3.3.2 Hoe dit gaan tussen kind en ma voor en na gestaltgroepwerkprogram	95
4.3.4 Verhouding van kind met pa	95
4.3.4.1 Hoe dit vir kind is om by pa te wees voor en na gestaltgroepwerkprogram	95
4.3.4.2 Hoe dit gaan tussen kind en pa voor en na gestaltgroepwerkprogram	96
4.3.5 Verhouding van enkelouer met kind	97
4.3.5.1 Hoe dit vir enkelouer is om by kind te wees voor en na gestaltgroepwerkprogram	97
4.3.5.2 Hoe dit gaan tussen enkelouer en kind voor en na gestaltgroepwerkprogram	98
4.3.6 Kind se ervaring van gesinsverhoudings	99
4.3.6.1 Kind se ervaring van gesinsverhoudings voor en na gestaltgroepwerkprogram	99
4.3.6.2 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van kind se ervaring van gesinsverhoudings voor gestaltgroepwerkprogram	99
4.3.6.3 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van kind se ervaring van gesinsverhoudings na gestaltgroepwerkprogram	100

4.3.7 Kind se emosionele ervaring van verlies van biologiese ouer	101
4.3.7.1 Kind se emosionele ervaring van verlies van biologiese ouer voor en na gestaltgroepwerkprogram	101
4.3.7.2 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van kind se emosionele ervaring van verlies van biologiese ouer voor gestaltgroepwerkprogram	101
4.3.7.3 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van kind se emosionele ervaring van verlies van biologiese ouer na gestaltgroepwerkprogram	102
4.3.8 Verlange na afwesige ouer en/of familie van afwesige ouer	103
4.3.8.1 Kind se verlange na afwesige ouer en/of familie van afwesige ouer voor en na gestaltgroepwerkprogram	103
4.3.8.2 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van kind se verlange na afwesige ouer en/of familie van afwesige ouer voor gestaltgroepwerkprogram	104
4.3.8.3 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van kind se verlange na afwesige ouer en/of familie van afwesige ouer na gestaltgroepwerkprogram	104
4.3.9 Toepassing van beheer van enkelouer	106
4.3.9.1 Kind se persepsie van beheer van enkelouer voor en na gestaltgroepwerkprogram	106
4.3.9.2 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van beheer van enkelouer voor gestaltgroepwerkprogram	107
4.3.9.3 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van beheer van enkelouer na gestaltgroepwerkprogram	107
4.3.10 Aandag van enkelouer teenoor kind	108

INHOUD**BLADSY**

4.3.10.1 Kind se persepsie van aandag van enkelouer voor en na gestaltgroepwerkprogram	108
4.3.10.2 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van aandag van enkelouer teenoor kind voor gestaltgroepwerkprogram	109
4.3.10.3 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van aandag van enkelouer teenoor kind na gestaltgroepwerkprogram	110
4.3.11 Skuldgevoel rondom verlies van enkelouer	111
4.3.11.1 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van skuldgevoel by kind rondom verlies van ouer voor en na gestaltgroepwerkprogram	111
4.3.12 Kind se gevoel oor nuwe vriend/vriendin van enkelouer	112
4.3.12.1 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van kind se gevoel oor nuwe vriend/ vriendin van enkelouer voor en na gestaltgroepwerkprogram	112
4.3.13 Kontak met familie van afwesige ouer	114
4.3.13.1 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van kontak met familie van afwesige ouer voor en na gestaltgroepwerkprogram	114
4.3.14 Vrees dat oorblywende ouer iets sal oorkom	116
4.3.14.1 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van kind se vrees dat oorblywende ouer iets sal oorkom, voor en na gestaltgroepwerkprogram	116
4.3.15 Finansiële situasie in enkelouergesin	118
4.3.15.1 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van finansiële situasie in enkelouergesin voor en na gestaltgroepwerkprogram	118

INHOUD**BLADSY**

4.3.16 Vrees by enkelouer vandat hy/sy alleen saam met kind(ers) bly	119
4.3.16.1 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van vrees by enkelouer vandat hy/sy alleen saam met kind(ers) woon, voor en na gestaltgroepwerkprogram	119
4.3.17 Vrees by kind vandat hy alleen saam met net een van sy ouers bly	121
4.3.17.1 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van vrees by kind vandat hy saam met net een van sy ouers bly, voor en na gestaltgroepwerkprogram	121
4.3.18 Vlak van emosionele funksionering by kinderrespondente	122
4.3.18.1 Vlak van emosionele funksionering by kinderrespondente voor en na gestaltgroepwerkprogram	122
4.3.18.2 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van kind se vlak van emosionele funksionering voor gestaltgroepwerkprogram	123
4.3.18.3 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van kind se vlak van emosionele funksionering na gestaltgroepwerkprogram	124
4.3.19 Vlak van sosiale funksionering by kinderrespondente	125
4.3.19.1 Vlak van sosiale funksionering by kinderrespondente voor en na gestaltgroepwerkprogram	125
4.3.19.2 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van kind se vlak van sosiale funksionering voor gestaltgroepwerkprogram	125

INHOUD**BLADSY**

4.3.19.3 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van kind se vlak van sosiale funksionering na gestaltgroepwerkprogram	126
4.3.20 Toepaslike hantering van gevoelens	127
4.3.20.1 Toepaslike hantering van gevoelens by kind voor en na gestaltgroepwerkprogram	127
4.3.20.2 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van kind se toepaslike hantering van gevoelens voor gestaltgroepwerkprogram	128
4.3.20.3 Vergelyking tussen enkelouer- en kindresponse ten opsigte van kind se toepaslike hantering van gevoelens na gestaltgroepwerkprogram	129
4.3.21 Wens van kinderrespondente	130
4.3.21.1 Enkelouer- en kindresponse ten opsigte van wens van kind voor en na gestaltgroepwerkprogram	130
4.4 Samevatting	132

HOOFSTUK 5: EMPIRIESE STUDIE: DEEL II
INTERPRETERING VAN DIE BEVINDINGE
VANUIT DIE KWALITATIEWE BENADERING

5.1 Inleiding	134
5.2 Bespreking van groepwerksessies en assessering van individuele groeplede	136
5.2.1 Groepwerksessie 1 - Kinderrespondente	136
5.2.1.1 Doelstelling van groepwerksessie 1	136
5.2.1.2 Doelwitte van groepwerksessie 1	136
5.2.1.3 Verloop van groepwerksessie 1	137

5.2.1.4 Assessering van individuele groeplede tydens groepwerksessie 1	137
5.2.2 Groepwerksessie 2 – Kinderrespondente	140
5.2.2.1 Doelstelling van groepwerksessie 2	140
5.2.2.2 Doelwitte van groepwerksessie 2	140
5.2.2.3 Verloop van groepwerksessie 2	140
5.2.2.4 Assessering van individuele groeplede tydens groepwerksessie 2	141
5.2.3 Groepwerksessie 3 – Kinderrespondente	144
5.2.3.1 Doelstelling van groepwerksessie 3	144
5.2.3.2 Doelwitte van groepwerksessie 3	144
5.2.3.3 Verloop van groepwerksessie 3	145
5.2.3.4 Assessering van individuele groeplede tydens groepwerksessie 3	145
5.2.4 Groepwerksessie 1 – Enkelouerrespondente	148
5.2.4.1 Doelstelling van groepwerksessie 1 met enkelouers	148
5.2.4.2 Doelwitte van groepwerksessie 1 met enkelouers	148
5.2.4.3 Verloop van groepwerksessie 1 met enkelouers	149
5.2.5 Groepwerksessie 4 – Kinderrespondente	151
5.2.5.1 Doelstelling van groepwerksessie 4	151
5.2.5.2 Doelwitte van groepwerksessie 4	151
5.2.5.3 Verloop van groepwerksessie 4	151
5.2.5.4 Assessering van individuele groeplede tydens groepwerksessie 4	153
5.2.6 Groepwerksessie 5 – Kinderrespondente	158
5.2.6.1 Doelstelling van groepwerksessie 5	158
5.2.6.2 Doelwitte van groepwerksessie 5	158
5.2.6.3 Verloop van groepwerksessie 5	159
5.2.6.4 Assessering van individuele groeplede tydens groepwerksessie 5	159
5.2.7 Groepwerksessie 6 – Kinderrespondente	164
5.2.7.1 Doelstelling van groepwerksessie 6	164
5.2.7.2 Doelwitte van groepwerksessie 6	164
5.2.7.3 Verloop van groepwerksessie 6	164

INHOUD**BLADSY**

5.2.7.4 Assessering van individuele groeplede tydens groepwerksessie 6	165
5.2.8 Groepwerksessie 2 – Enkelouerrespondente	168
5.2.8.1 Doelstelling van groepwerksessie 2 met enkelouers	168
5.2.8.2 Doelwitte van groepwerksessie 2 met enkelouers	169
5.2.8.3 Verloop van groepwerksessie 2 met enkelouers	169
5.2.9 Groepwerksessie 7 – Kinderrespondente	170
5.2.9.1 Doelstelling van groepwerksessie 7	170
5.2.9.2 Doelwitte van groepwerksessie 7	170
5.2.9.3 Verloop van groepwerksessie 7	171
5.2.9.4 Assessering van individuele groeplede tydens groepwerksessie 7	172
5.2.10 Groepwerksessie 8 – Kinderrespondente	176
5.2.10.1 Doelstelling van groepwerksessie 8	176
5.2.10.2 Doelwitte van groepwerksessie 8	176
5.2.10.3 Verloop van groepwerksessie 8	177
5.3 Kategorieë, temas en subkategorieë vanuit groepwerksessies in die gestaltgroepwerkprogram	178
5.3.1 Kategorieë, temas en subkategorieë vanuit projeksies	178
5.3.2 Kategorieë, temas en subkategorieë ten opsigte van groeprolle	183
5.3.3 Kategorieë, temas en subkategorieë ten opsigte van die lae van Perls	184
5.3.4 Kategorieë, temas en subkategorieë ten opsigte van kontakgrensversteurings	187
5.4 Kinderrespondente se ervaring van gestaltgroepwerkprogram	188
5.5 Terugvoer van klasonderwyser	192

INHOUD**BLADSY**

5.6 Integrering van die bevindinge vanuit die kwantitatiewe en kwalitatiewe benaderings	193
5.6.1 Kinderrespondente se belewinge van die enkelouersituasie	193
5.6.2 Aard van verhouding tussen enkelouer en kind ten opsigte van beheer en aandag	194
5.6.3 Aard van verhouding tussen afwesige ouer en kind ten opsigte van kontak	197
5.6.4 Beweging van die kinderrespondente deur die vyf lae van Perls	198
5.6.5 Die benutting van kontakgrensversteurings deur die kinderrespondente	200
5.7 Samevatting	202

HOOFSTUK 6: 'N GESTALTGROEPWERKPROGRAM VIR DIE ENKELOUERKIND IN DIE LAAT MIDDELKINDERJARE IN 'N MIDDESTAD KONTEKS

6.1 Inleiding	204
6.2 Doelstelling van die gestaltgroepwerkprogram	205
6.3 Bespreking van die gestaltgroepwerksessies van die gestaltgroepwerkprogram in terme van doelstellings en doelwitte	206
6.3.1 Groepwerksessie 1 – Kinderrespondente	207
6.3.1.1 Doelstelling	207
6.3.1.2 Doelwitte	208
6.3.2 Groepwerksessie 2 – Kinderrespondente	208
6.3.2.1 Doelstelling	208

INHOUD**BLADSY**

6.3.2.2 Doelwitte	209
6.3.3 Groepwerksessie 3 – Kinderrespondente	209
6.3.3.1 Doelstelling	209
6.3.3.2 Doelwitte	210
6.3.4 Groepwerksessie 1 – Enkelouerrespondente	211
6.3.4.1 Doelstelling	211
6.3.4.2 Doelwitte	211
6.3.5 Groepwerksessie 4 – Kinderrespondente	212
6.3.5.1 Doelstelling	212
6.3.5.2 Doelwitte	212
6.3.6 Groepwerksessie 5 – Kinderrespondente	213
6.3.6.1 Doelstelling	213
6.3.6.2 Doelwitte	213
6.3.7 Groepwerksessie 6 – Kinderrespondente	214
6.3.7.1 Doelstelling	214
6.3.7.2 Doelwitte	214
6.3.8 Groepwerksessie 2 – Enkelouerrespondente	215
6.3.8.1 Doelstelling	215
6.3.8.2 Doelwitte	216
6.3.9 Groepwerksessie 7 – Kinderrespondente	216
6.3.9.1 Doelstelling	216
6.3.9.2 Doelwitte	216
6.3.10 Groepwerksessie 8 – Kinderrespondente	217
6.3.10.1 Doelstelling	217

INHOUD**BLADSY**

6.3.10.2 Doelwitte	218
6.4 Samevatting	219

**HOOFSTUK 7: ALGEMENE SAMEVATTING,
GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS**

7.1 Inleiding	221
7.2 Hoofstuk 1: Algemene inleiding	222
7.2.1 Samevatting	222
7.2.2 Gevolgtrekkings	224
7.2.3 Aanbevelings	226
7.3 Hoofstuk 2: Die invloed van enkelouerskap op die kind in die laat middelkinderjare en terapeutiese intervensie met die kind in die enkelouergesin	227
7.3.1 Samevatting	227
7.3.2 Gevolgtrekkings	228
7.3.3 Aanbevelings	229
7.4 Hoofstuk 3: Gestaltspelterapie en gestaltgroepwerk	230
7.4.1 Samevatting	230
7.4.2 Gevolgtrekkings	233
7.4.3 Aanbevelings	235
7.5 Hoofstuk 4: Empiriese studie: Deel I	236
7.5.1 Samevatting	236
7.5.2 Gevolgtrekkings	237
7.5.3 Aanbevelings	242
7.6 Hoofstuk 5: Empiriese studie: Deel II	243
7.6.1 Samevatting	243

7.6.2 Gevolgtrekkings	244
7.6.3 Aanbevelings	246
7.7 Hoofstuk 6: 'n Gestaltgroepwerkprogram vir die enkelouerkind in die laat middelkinderjare in 'n middestad konteks	246
7.7.1 Samevatting	246
7.7.2 Gevolgtrekkings	248
7.7.3 Aanbevelings	248
7.8 Toetsing van doelstelling en doelwitte	249
7.9 Toetsing van hipotese	251
7.10 Slotopmerkings	253
BIBLIOGRAFIE	254

LYS VAN FIGURE

FIGUUR	BLADSY
Figuur 1: Tydperk van enkelouerskap	92
Figuur 2: Hoe dit vir kind is om by ma te wees	94
Figuur 3: Hoe dit vir kind is om by pa te wees	95
Figuur 4: Hoe dit gaan tussen kind en pa	96
Figuur 5: Hoe dit vir enkelouer is om by kind te wees	97
Figuur 6: Hoe dit gaan tussen enkelouer en kind	98
Figuur 7: Kind se ervaring van gesinsverhoudings	99
Figuur 8: Kind se verlange na afwesige ouer en/of familie van afwesige ouer	103
Figuur 9: Kind se persepsie van beheer van enkelouer	106
Figuur 10: Kind se persepsie van aandag van enkelouer	108
Figuur 11: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van skuldgevoel by kind rondom verlies van ouer voor en na gestaltgroepwerkprogram	111
Figuur 12: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van kind se vrees dat oorblywende ouer iets sal oorkom, voor en na gestaltgroepwerkprogram	116
Figuur 13: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van finansiële situasie in enkelouergesin voor en na gestaltgroepwerkprogram	118
Figuur 14: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van vrees by enkelouer vandat hy/sy alleen saam met kind(ers) woon, voor en na gestaltgroepwerkprogram	119
Figuur 15: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van vrees by kind vandat hy saam met net een van sy ouers bly voor en na gestaltgroepwerkprogram	121

FIGUUR**BLADSY**

Figuur 16: Vlak van emosionele funksionering by by kinderrespondente	122
Figuur 17: Vlak van sosiale funksionering by kinderrespondente	125
Figuur 18: Toepaslike hantering van gevoelens	127
Figuur 19: Kind se verlanse na afwesige ouer en/of familie van afwesige ouer	197

LYS VAN TABELLE

TABEL	BLADSY
Tabel 1: Toesig en beheer	90
Tabel 2: Ander inwoners	90
Tabel 3: Ouderdomsverspreiding	91
Tabel 4: Geslag van enkelouer	91
Tabel 5: Beroep van enkelouer	92
Tabel 6: Oorsaak van skeiding	93
Tabel 7: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van kind se ervaring van gesinsverhoudings voor gestaltgroepwerkprogram	99
Tabel 8: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van kind se ervaring van gesinsverhoudings na gestaltgroepwerkprogram	100
Tabel 9: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van kind se ervaring van verlies van ouer voor gestaltgroepwerkprogram	101
Tabel 10: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van kind se verlange na afwesige ouer en/of familie van afwesige ouer voor gestaltgroepwerkprogram	104
Tabel 11: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van beheer van enkelouer voor gestaltgroepwerkprogram	107
Tabel 12: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van beheer van enkelouer na gestaltgroepwerkprogram	107

TABEL**BLADSY**

Tabel 13: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van aandag van enkelouer teenoor kind voor gestaltgroepwerkprogram	109
Tabel 14: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van aandag van enkelouer teenoor kind na gestaltgroepwerkprogram	110
Tabel 15: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van kind se gevoel oor nuwe vriend/vriendin van enkelouer voor en na gestaltgroepwerkprogram	112
Tabel 16: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van kontak met familie van afwesige ouer voor en na gestaltgroepwerkprogram	114
Tabel 17: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van kind se vlak van emosionele funksionering voor gestaltgroepwerkprogram	123
Tabel 18: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van kind se vlak van emosionele funksionering na gestaltgroepwerkprogram	124
Tabel 19: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van kind se vlak van sosiale funksionering voor gestaltgroepwerkprogram	125
Tabel 20: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van kind se vlak van sosiale funksionering na gestaltgroepwerkprogram	126
Tabel 21: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van kind se toepaslike hantering van gevoelens voor gestaltgroepwerkprogram	128
Tabel 22: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van kind se toepaslike hantering van gevoelens na gestaltgroepwerkprogram	129

TABEL	BLADSY
Tabel 23: Kindresponse ten opsigte van hulle wense voor die gestaltgroepwerkprogram	130
Tabel 24: Enkelouerresponse ten opsigte van kind se wense voor die gestaltgroepwerkprogram	130
Tabel 25: Kindresponse ten opsigte van hulle wense na die gestaltgroepwerkprogram	131
Tabel 26: Enkelouerresponse ten opsigte van kind se wense na die gestaltgroepwerkprogram	131
Tabel 27: Assessering van individuele groeplede tydens groepwerksessie 1	138
Tabel 28: Assessering van individuele groeplede tydens groepwerksessie 2	141
Tabel 29: Assessering van individuele groeplede tydens groepwerksessie 3	146
Tabel 30: Assessering van individuele groeplede tydens groepwerksessie 4	153
Tabel 31: Assessering van individuele groeplede tydens groepwerksessie 5	160
Tabel 32: Assessering van individuele groeplede tydens groepwerksessie 6	165
Tabel 33: Assessering van individuele groeplede tydens groepwerksessie 7	172
Tabel 34: Kategorieë, temas en subkategorieë vanuit projeksies	178
Tabel 35: Kategorieë, temas en subkategorieë ten opsigte van groeprolle	183
Tabel 36: Kategorieë, temas en subkategorieë ten opsigte van die lae van Perls	184

TABEL	BLADSY
Tabel 37: Kategorieë, temas en subkategorieë ten opsigte van kontakgrensversteurings	187
Tabel 38: Kategorieë, temas en subkategorieë ten opsigte van die kinderrespondente en enkelouers se ervaring van die gestaltgroepwerkprogram	190
Tabel 39: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van beheer van enkelouer voor gestaltgroepwerkprogram	194
Tabel 40: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van beheer van enkelouer na gestaltgroepwerkprogram	195
Tabel 41: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van aandag van enkelouer teenoor kind voor gestaltgroepwerkprogram	195
Tabel 42: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van aandag van enkelouer teenoor kind na gestaltgroepwerkprogram	196
Tabel 43: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van kind se toepaslike hantering van gevoelens voor gestaltgroepwerkprogram	198
Tabel 44: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van kind se toepaslike hantering van gevoelens na gestaltgroepwerkprogram	199
Tabel 45: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van kind se vlak van emosionele funksionering voor gestaltgroepwerkprogram	200
Tabel 46: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van kind se vlak van emosionele funksionering na gestaltgroepwerkprogram	201

TABEL**BLADSY**

Tabel 47: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van kind se vlak van sosiale funksionering voor gestaltgroepwerkprogram	201
Tabel 48: Vergelyking tussen ouer- en kindresponse ten opsigte van kind se vlak van sosiale funksionering na gestaltgroepwerkprogram	202

LYS VAN BYLAES

BYLAE 1: Vraelys vir kinders

BYLAE 2: Vraelys vir ouers

BYLAE 3: Voortoets-/Natoetskaal ontwikkel deur METT Sentrum

BYLAE 4: Ingeligte toestemmingsbrief